

УДК 75.052:72.01/.04(045)

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2025-4-35>**Стелла МУНТЯН**

викладач кафедри образотворчого мистецтва, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна, 65001

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-2699-2574>**Олена СПАСКОВА**

кандидат мистецтвознавства, викладач кафедри теорії і методики декоративно-прикладного мистецтва та графіки, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна, 65001

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2004-8402>

Бібліографічний опис статті: Мунтян, С., Спасскова, О. (2025). Тематичні композиції в монументальному живописі: зв'язок між інтер'єром та екстер'єром. *Fine Art and Culture Studies*, 4, 280–286, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-4-35>

ТЕМАТИЧНІ КОМПОЗИЦІЇ В МОНУМЕНТАЛЬНОМУ ЖИВОПИСІ: ЗВ'ЯЗОК МІЖ ІНТЕР'ЄРОМ ТА ЕКСТЕР'ЄРОМ

У цій статті ми розглянули монументальний живопис як один з найдавніших та найвиразніших видів образотворчого мистецтва, який відіграє важливу роль у формуванні художнього простору. Він гармонійно поєднується з архітектурою та має не лише естетичну, а й змістову функцію, передаючи певні ідеї, символи та культурні коди. На відміну від станкового живопису, монументальні твори не існують окремо – вони інтегровані в інтер'єр чи екстер'єр будівель та громадських просторів, збагачуючи їхню атмосферу та ідентичність. Від наскельних малюнків первісних людей до сучасних фресок, цей вид мистецтва завжди залишався засобом комунікації, розповідаючи про події, вірування та світогляд різних епох. **Мета статті** – дослідження ролі тематичних композицій у монументальному живописі та їхнього взаємозв'язку з інтер'єром та екстер'єром. **Методологія.** Дослідження ґрунтується на комплексному аналізі теоретичних та мистецтвознавчих джерел, які передбачають використання методу системності для опрацювання матеріалу, його порівняння та синтезу. Історико-культурологічний метод уможливив розгляд появи та розвитку монументального мистецтва як цілісного, багатоманітного явища. На основі формально-стилістичного методу проведено аналіз творів монументального мистецтва. **Наукова новизна.** Досліджено особливості використання тематичної композиції в монументальному живописі починаючи з прадавніх часів і до наших днів. Також розглянуто особливості роботи над композицією для монументального твору. Проаналізовано зв'язок монументального мистецтва з архітектурою. **Висновки.** Монументальний живопис формує простір та зберігає культурні традиції. Вдала інтеграція монументального твору в архітектурний простір може створити естетичну та функціональну значущість. Монументальні твори є невід'ємною частиною культурної спадщини, що відображають соціальні цінності та художні традиції. Технічні аспекти створення монументальних композицій охоплюють широкий спектр традиційних та інноваційних підходів, що дає змогу митцям створювати довговічні та виразні твори мистецтва. Виявлено зв'язок монументального твору з інтер'єром та екстер'єром, урахувавши масштаб будівель, особливості освітлення, а також історико-культурний контекст.

Ключові слова: монументальний живопис, інтер'єр, екстер'єр, мозаїка, фреска, історичний аспект.

Stella MUNTIAN

Lecturer at the Department of Fine Arts, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, 26, Staroportofrankivska str., Odesa, Ukraine, 65001

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6252-9936>**Olena SPASSKOVA**

Candidate of Art Studies, Lecturer at the Department of Theory and Methods of Decorative and Applied Arts and Graphics, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky, 26, Staroportofrankivska St, Odesa, Ukraine, 65001

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2004-8402>

To cite this article: Muntian, S., Spasskova, O. (2025). Tematychni kompozytsii v monumentalnomu zhyvopysi: zviazok mizh interierom ta eksterierom [Thematic compositions in monumental painting: the connection between interior and exterior]. *Fine Art and Culture Studies*, 4, 280–286, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2025-4-35>

THEMATIC COMPOSITIONS IN MONUMENTAL PAINTING: THE CONNECTION BETWEEN INTERIOR AND EXTERIOR

*In this article, we have examined monumental painting as one of the oldest and most expressive forms of visual art, which plays an important role in shaping the artistic space. It blends harmoniously with architecture and has not only an aesthetic but also a meaningful function, conveying certain ideas, symbols and cultural codes. Unlike easel painting, monumental works do not exist separately – they are integrated into the interior or exterior of buildings and public spaces, enriching their atmosphere and identity. From the cave paintings of primitive people to modern frescoes, this art form has always been a means of communication, telling about the events, beliefs and worldviews of different eras. The purpose of this article is to study the role of thematic compositions in monumental painting and their relationship with the interior and exterior. **Methodology.** The study is based on a comprehensive analysis of theoretical and art history sources, which involves the use of a systematic approach to processing, comparing and synthesising the material. The historical and cultural method made it possible to consider the emergence and development of monumental art as a holistic, multifaceted phenomenon. The works of monumental art were analysed using the formal and stylistic method. **Scientific novelty.** The features of the use of thematic composition in monumental painting from ancient times to the present day were studied. The features of working on the composition for a monumental work were also examined. The connection between monumental art and architecture is analysed. **Conclusions.** Monumental painting shapes space and preserves cultural traditions. Successful integration of a monumental work into architectural space can create aesthetic and functional significance. Monumental works are an integral part of cultural heritage, reflecting social values and artistic traditions. The technical aspects of creating monumental compositions cover a wide range of traditional and innovative approaches, allowing artists to create durable and expressive works of art. The connection between monumental works and interiors and exteriors has been revealed, taking into account the scale of buildings, lighting features, and the historical and cultural context.*

Key words: monumental painting, interior, exterior, mosaic, fresco, historical aspect.

Актуальність проблеми. Монументальний живопис – один із найдавніших та найвиразніших видів образотворчого мистецтва, який відіграє важливу роль у формуванні художнього простору. Він гармонійно добре поєднується з архітектурою та несе естетичну і змістовну функції. Такий живопис передає ідеї, символи та культурні коди. На відміну від станкового живопису, монументальні твори тісно поєднані з інтер'єром та екстер'єром будівель та громадських просторів. Вони збагачують їхню атмосферу, індивідуальність сприйняття кожної будівлі, як окремого культурного осередку. Від наскельних малюнків первісних людей до сучасних фресок, цей вид мистецтва завжди залишався засобом спілкування та передання історії: подій, вірувань та світогляду людей в різні епохи. В монументальному живописі – тематичні композиції є основою, адже вони визначають зміст та ідею твору. В Енциклопедії Сучасної України зазначається, що «За змістом монументальний живопис може мати культовий, ідеологічний або суто декоративний, естетичний характер, зазвичай, ілюструючи функціональне призначення будівлі

чи архітектурного середовища» (Скляренко, 2019). В монументальному живописі художній образ несе глибокий символічний зміст, створює не тільки емоційний, але і психологічний вплив на глядача. Образ буває піднесеним та урочистим, як у розписах соборів епохи Відродження, або ексцентричним та гротескним, як у сучасних вуличних арт-проектах. Монументальні композиції мають здатність змінювати сприйняття простору завдяки своєму великому масштабу та характерним технікам виконання, і впливають на сприйняття глядача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема відображення тематичних композицій в монументальному живописі, а також їх зв'язок з інтер'єром та екстер'єром доволі розлога. Їй присвячено чимало наукових публікацій, але ми намагались виділити найголовніше. Для цього було використано наступні джерела: А. О. Батенко «Мурал-арт як складова культурного простору міста» (Батенко, 2020), О. Є. Голуб «Мурал» (Голуб, 2023), Я. П. Запаса «Декоративно-ужиткове мистецтво: словник у 2-х т.» (Запаса, 2000), В. Є. Михайленко «Основи композиції»

(Михайленко, 2004), Н. О. Урсу «Теоретичні основи композиції» (Урсу, 2018), С. В. Прищенко «Кольорознавство» (Прищенко, 2009), Г. Я. Скляренко «Монументальний живопис» (Скляренко, 2019) та «Український стінопис 1960–1980-х років: еволюція художньої мови» (Скляренко, 2022), А. М. Мельник «Український живопис XX – XXI ст.» (Мельник, 2006) та «Український модернізм 1910-1930» (Мельник, 2006).

Метою статті є дослідження ролі тематичних композицій у монументальному живописі та їх взаємозв'язку з інтер'єром та екстер'єром.

Виклад основного матеріалу. Монументальний живопис має глибоке коріння, що сягає найдавніших етапів розвитку людства. Історія монументального живопису починається з наскельних малюнків, які первісні люди відтворювали на стінах печер, за допомогою природних пігментів: кольорова глина, вугілля, сік рослин та ягід. Яскравими прикладами є зображення тварин та сцен полювання в печерах Ласко (Франція) та Альтаміра (Іспанія). Ці малюнки були не лише творами мистецтва, а й несли ритуальне та комунікативне значення.

В період розвитку цивілізацій монументальне мистецтво набуває нових форм, і стає частиною культової архітектури – розписи гробниць і храмів в Стародавньому Єгипті містили релігійні сюжети, і відображали віру в потойбічне життя людей. Мозаїчні панно з'явилися в Месопотамії: знаменита «Стела Шуліка» або мозаїки на стінах Вавилону. Якщо розглянути еволюцію монументального живопису в різні часи, то, наприклад, антична епоха ознаменувалася розквітом монументального живопису. Грецькі храми прикрашалися розписами та мозаїками, а римські вілли – фресками, які передавали сцени пов'язані з міфологією та повсякденним життям людини й природи (наприклад, розписи Помпеїв та Геркуланума).

У Середньовіччі монументальне мистецтво розвивалося у формі релігійного живопису: фрески та мозаїки прикрашали храми та монастирі. Візантійська традиція зробила вагомий внесок у розвиток мозаїчного мистецтва, розповсюдженням було використання золотого фону (божественність простору) та символічних зображень. Академік Я. Запаска зазначає, що «Високого рівня мистецтво мозаїки досягло в країнах, що сприйняли візантійські

традиції – в Італії, Грузії, Київській Русі. Найдавнішими зразками мозаїчного мистецтва, що мало світове значення, є мозаїки Софійського собору та Михайлівського Золотоверхого монастиря XI і XII ст. у Києві» (Запаска, 2000, с. 54).

В епоху Відродження, в монументальному мистецтві митці знову звернулися до античних канонів гармонії та перспективи. Ще у добу проторенесансу показовими стали фрески Джотто в капелі дель Арена в Падуї. «Художник сміливо вводить у монументальний живопис елемент контрастного протиставлення персонажів («Поцілунок Іуди») – психологічного зіткнення піднесеної шляхетності і низького підступництва. Він сміливо впроваджує у монументальному живописі перспективні скорочення, ракурси фігур, просторовість і глибинність композиції», – зазначає доктор мистецтвознавства Н. Урсу (Урсу, 2018, с. 21). Пізніше, на цих самих прийомах, засновували свою творчість такі видатні художники, як Мікеланджело, Леонардо да Вінчі та Рафаель. Вони створювали грандіозні картини, що вирізнялися реалізмом та глибиною композиції (фрески Сикстинської капели).

Монументальний живопис став частиною нових ідеологічних та соціальних тенденцій XX століттях. В Україні основоположником монументального живопису став Михайло Бойчук. В альбомі «Український живопис XX – XXI ст.» зауважується, що «Синтетичний метод художника, що виходив із візантійських традицій, народної культури, європейських надбань у галузі форми, композиції, рисунку, кольору, вивів його постать у ранг учителя, провідника мистецтва, творця» (Мельник, 2006, с. 5). Водночас у книзі «Український модернізм 1910-1930» вказані будівлі з монументальними розписами Бойчука і його послідовників: «Найбільш значними творами, виконаними разом з учнями, т. зв. «бойчукістами», були розписи на сучасну тематику Червоноармійських Луцьких казарм у Києві (1919), Селянського санаторію на Хаджибеївському лимані в Одесі (1927-1928) та Червонозаводського театру в Харкові (1933-1935). Всі ансамблі монументального живопису не збереглися» (Мельник, 2006, с. 17). В Латинській Америці з'явився муралізм, зокрема в Мексиці (Дієго Рівера, Хосе Клементе Ороско), що дало

поштовх розвитку стінописного живопису, як засобу соціально-політичного вираження.

Монументальне мистецтво продовжило розвиватись і за пізньорадянської доби. Кандидат мистецтвознавства Г. Скляренко зазначає, що «Стінопис в Україні перетворився на певну «естетичну нішу», де знайшли прояв широке звернення до мотивів народного мистецтва та різних спрямувань модернізму, а разом з тим і розробка нових сюжетно-композиційних схем пізньорадянської іконографії. Еволюція стінопису – від переважно площинно-декоративних рішень 1960-х років до складних образно-просторових побудов 1970-1980-х, розширення технік стінопису (мозаїки, фрески, вітражі, сграфіто, мозаїчні рельєфи, енкаустика, різні види розпису та ін.) – відбила показові процеси в радянському мистецтві, де через стінопис у суспільний простір входили нові образи, мова та естетика» (Скляренко, 2022, с. 175).

Сучасний монументальний живопис представлений переважно муралами, графіті та цифровими технологіями. Він бере початок від вуличного мистецтва, крокує до інтерактивних світлових інсталяцій та тим самим продовжує розширювати свої кордони й адаптується до міського простору.

Монументальний живопис завжди служив засобом передачі ідей та цінностей, що змінювалися залежно від епохи та соціального контексту. Релігійні сюжети протягом століть були основними мотивами для монументального мистецтва. Релігійне мистецтво відображало вірування, догми та біблійні сцени: від єгипетських храмових розписів до християнських мозаїк та фресок (іконостаси, фрески соборів). Монументальний живопис також був засобом увіковічення знакових історичних подій: від тріумфальних римських фресок до революційних фресок 20 століття. Історичні композиції документували подвиги, війни та зміни у суспільстві (наприклад, «Епос американського народу» Дієго Рівєри).

В сучасному монументальному живописі активно підіймають соціальні та політичні питання. У муралізмі та вуличному мистецтві частіше за все використовують теми пов'язані з правами людей, екологічні проблеми, теми урбанізму, війни та миру (наприклад, мурали Бенксі, політичні графіті вуличних художників Латинської Америки). Монументальний

живопис є важливим засобом візуальної комунікації, зміни залежать від духу та часу, нових художніх традицій.

Перш ніж створити монументальний твір треба сформулювати ідею і концепцію, це, своєю чергою, визначить загальний зміст твору. Важливим компонентом монументального живопису як частини архітектурного простору є його функціональна призначеність і гармонія взаємодій з навколишнім середовищем. На важливості останнього, а саме гармонії як показника якості композиції, наголошує В. Михайленко: «Закономірність явищ і процесів, що відбуваються у природі, упорядкування якого намагаються досягти у своїй творчості митці, прагнення людини до всебічного розвитку – все це можна вважати причинними факторами появи у найдавніші часи поняття «гармонія»» (Михайленко, 2004, с. 56). Художник відіграє велику роль в цьому процесі й це не лише виконання самого твору, а й розробка ідейного задуму з урахуванням історичного, культурного та соціального контексту. Художник, як професіонал повинен володіти не лише технічними навичками, але й розумінням символіки, композиційних принципів, психологічного впливу мистецтва. Замовник (держава, церква, приватна особа чи громадська організація) визначає загальну ідею твору та його призначення. Наприклад, у релігійних установах фрески часто замовляються відповідно до догматичних вимог, тоді як у радянському мистецтві у монументальному живописі використовували засоби ідеологічної пропаганди. Сучасні міські фрески, навпаки, можуть створюватися як на замовлення місцевої влади, так і з ініціативи незалежних художників і відображати соціальні чи екологічні проблеми. «У своїй найкращій тенденції мурал сприяє швидкій взаємодії з широким загалом, аби донести найактуальніші й злободенні прояви сучасного буття. <...> У тематиці муралів відображено настрої націй, піднесення, розроблено візуальні коди та символіку сучасної культури», – пише О. Голуб (Голуб, 2023).

Тематичні композиції в монументальному живописі підбираються відповідно до функціонального призначення простору, в якому вони розташовані. У громадських будівлях монументальні композиції відображають не тільки історичні події, а й культурні надбання чи соціальні

теми. Наприклад, в адміністративних будівлях можна знайти панно чи фрески з національною символікою, а в театрах – сцени з міфології чи історії мистецтва, в навчальних закладах тематичні композиції пов'язані з напрямком вишу. В культових спорудах монументальний живопис має сакральне значення для духовної атмосфери, просвіти вірян та прославлення релігійних ідеалів. Наприклад, у фресках Сикстинської капели Мікеланджело розкриваються біблійні теми, а в православних церквах стіни прикрашені іконографічними розписами, що відповідають канонічним правилам. У приватних резиденціях монументальний живопис використовується для створення естетично досконалого простору. В епоху Відродження та бароко палаци були прикрашені фресками з міфологічними або алегоричними сюжетами, що підкреслювало статус власника. Сучасний монументальний живопис епохи полістилізму може включати декоративні панно, мозаїки або абстрактні композиції.

В монументальному живописі використовується символізм та алегорія, що передає глибоке значення зображення. Символізм залежить від культурного багатівікового надбання і має релігійне, історичне чи соціальне значення. Алегорія дозволяє художнику передати ідею в прихованій формі. Наприклад, у фресках епохи Відродження часто зустрічаються персонафіковані зображення чеснот і вад, а в сучасному муралізмі можуть бути алегоричні зображення, що символізують екологічні питання чи політичні вподобання.

Монументальний живопис здатний здійснювати потужний емоційний та психологічний вплив на глядача завдяки своєму масштабу, колірній гамі та змістовним акцентам. Емоційний вплив драматичних сцен з насиченими кольорами може викликати напругу або тривогу, тоді як м'які пастельні тони та гармонійні композиції створюють відчуття спокою та умиротворення. Змістовний вплив ідеологічних чи історичних композицій може формувати певні соціальні наративи та національну ідентичність. Великі монументальні композиції можуть візуально змінювати сприйняття простору. Вони можуть розширювати або звужувати простір, створювати ілюзію глибини або підкреслювати певні архітектурні елементи. Тематичні композиції в монументальному живописі відіграють

ключову роль у формуванні художнього образу, передають ідеї, емоції та змістовні акценти через символіку, алегорію та колірно-композиційні рішення.

Монументальний живопис у відкритому просторі відіграє важливу роль у формуванні візуального середовища, тим самим він впливає на сприйняття архітектури та міського ландшафту. Взаємодія твору з екстер'єром вимагає врахування масштабу будівель, особливостей природного освітлення, а також історико-культурного контексту. Одною із вимог монументального живопису є гармонійне поєднання з архітектурною спорудою, відповідно до розташування на фасадах будівель або у громадському просторі. У процесі створення твору художником враховуються такі фактори, як масштаб зображення, тому що занадто дрібні деталі можуть загубитися на великій стіні, тоді як надмірно великі фігури будуть викликати почуття дискомфорту у глядача. Просторове розташування – відіграє важливу роль, бо враховує погляд глядача. На висотних будівлях фрески та мурали мають спрощені форми та чіткі контури для кращого сприйняття з віддаленої перспективи.

Якщо твір знаходиться у відкритому просторі, то на його візуальне сприйняття впливає природне освітлення, адже воно змінює сприйняття кольорів, об'ємів та глибини композиції залежно від часу доби, погодних умов та розташування будівлі. Сонячне світло може підсилювати або послаблювати кольори: яскраві кольори стають більш насиченими під прямими сонячними променями, тоді як у затієних місцях колірна гама виглядає більш стриманою. Ранкове та вечірнє освітлення створює теплий спектр зображення, що може змінювати емоційне сприйняття твору. «Колір освітлення завжди присутній на всій натурі та всі кольори підкорені йому. Тому в природі будь-які, найнесподіваніші колірні контрасти знаходяться в гармонії. Тобто, колір освітлення, лягаючи на всі предмети, створює колірну єдність», – пише С. Прищенко (Прищенко, 2009, с. 174). На композицію також впливають тінєві ефекти, що посилюють або спотворюють сприйняття твору. Нерівності фасаду будівлі додають непередбачувані візуальні ефекти. Вуличні художники використовують у своїх роботах природні тіні від будівель або вікон, тим самим додаючи цікавий ефект.

Сьогодні монументальний живопис активно використовують в міському просторі. Відомими приклади успішного інтегрування муралів в архітектурний контекст є мурали в Латинській Америці, це мексиканський муралізм (Дієго Рівера, Давид Сікейрос), що не лише прикрашав вулиці, а й став засобом соціального протесту. Європейське вуличне мистецтво – у багатьох містах Європи використовується для збереження історичної пам'яті або вираження сучасних соціальних та культурних проблем. В багатьох містах України з'явилися численні роботи, що переосмислюють культурну спадщину та висвітлюють важливі соціальні теми.

Монументальний живопис у міському середовищі виконує важливі соціальні функції, наприклад збереження історичної пам'яті (багато муралів та настінних композицій присвячені національним героям, історичним подіям та культурній спадщині). Фрески в містах Італії, Франції та України частіше за все відображають події пов'язані з історією. Мурали стали візитною карткою деяких міст світу. Прикладом слугує мурал в Берліні (Галерея Іст-Сайд) який є частиною культурної пам'яті про падіння Берлінської стіни. Монументальне мистецтво є публічним діалогом, що може привернути увагу до соціальних проблем. А. Батенко наголошує, що «Сучасні вуличні художники доводять – мурали є не лише способом естетично прикрасити простір міста, адже візуальна складова може і приваблювати, і відштовхувати.

Нерідко стінописи є рушієм збагачення людської свідомості, тому що художники порушують важливі соціальні питання, мотивують глядача до роздумів» (Батенко, 2020, с. 66).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Монументальний живопис продовжує відігравати ключову роль у візуальному мистецтві. Він формує простір та зберігає культурні традиції. Тематичні композиції не лише передають історичні чи релігійні ідеї, а й збагачують міське середовище. Вдала інтеграція монументального твору в архітектурний простір може створити естетичну та функціональну значущість. Монументальні твори є невід'ємною частиною культурної спадщини, що відображають соціальні цінності та художні традиції. Завдяки сучасним технологіям та методам реставрації монументальний живопис не лише зберігається, а й розвивається, тим самим залишаючи своє надбання для майбутнього покоління. Технічні аспекти створення монументальних композицій охоплюють широкий спектр традиційних та інноваційних підходів, і це дозволяє митцям створювати довговічні та виразні твори мистецтва.

В подальших дослідженнях планується більш детально дослідити тематичні композиції в сучасних одеських муралах. Виявити зв'язок монументального твору з екстер'єром, враховуючи масштаб будівель, особливості природного освітлення, а також історико-культурний контекст.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Батенко А. О. Мурал-арт як складова культурного простору міста. *Українські культурологічні студії*. 2020. № 2(7). С. 65–68.
2. Голуб О. Є. Мурал. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. URL: <https://esu.com.ua/article-70272> (дата звернення 20.08.2025).
3. Декоративно-ужиткове мистецтво: словник у 2-х т. / під ред. Я. П. Запаса. Львів: Афіша, 2000. Т. 2. 400 с.
4. Михайленко В. Є., Яковлев М. І. Основи композиції (геометричні аспекти художнього формотворення). Київ: Каравела, 2004. 304 с.
5. Прищенко С. В. Кольорознавство: навч. посібник. Київ: ДАКККиМ, 2009. 358 с.
6. Складенко Г. Я. Монументальний живопис. *Енциклопедія Сучасної України*. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2019. URL: <https://esu.com.ua/article-69201> (дата звернення 20.08.2025).
7. Складенко Г. Український стінопис 1960–1980-х років: еволюція художньої мови. *Сучасне мистецтво*. 2022. № 18. С. 175–188.
8. Український живопис XX – XXI ст.: альбом / авт. проекту А. М. Мельник. Київ: Артання Нова, 2006. 304 с.
9. Український модернізм 1910-1930: альбом / авт. проекту А. М. Мельник. Хмельницький: Галерея, 2006. 288 с.
10. Урсу Н. О., Гуцул І. А. Теоретичні основи композиції. Кам'янець-Подільський: Аксіома., 2018. 166 с.

REFERENCES:

1. Batenko, A. O. (2020). Mural-art yak skladova kulturnoho prostoru mista [Mural art as a component of the city's cultural space]. *Ukrainski kulturolohichni studii*, 2 (7), 65–68. [in Ukrainian].
2. Holub, O. Ye. (2023). Mural [Mural]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Retrieved from <https://esu.com.ua/article-70272> [in Ukrainian].
3. Zapaska, Ya. P. (Eds.). (2000). *Dekoratyvno-uzhytkove mystetstvo: slovnyk u 2-kh t. T. 2* [Decorative and applied arts: dictionary in 2 volumes. Vol. 2.]. Lviv: Afisha. [in Ukrainian].
4. Mykhailenko, V. Ye., Yakovliev, M. I. (2004). *Osnovy kompozytsii (heometrychni aspekty khudozhnoho formotvorennia)* [Fundamentals of composition (geometric aspects of artistic form creation)]. Kyiv: Karavela. [in Ukrainian].
5. Pryshchenko, S. V. (2009). *Koloroznavstvo: navch. posibnyk* [Colour science: textbook]. Kyiv: DAKKKiM. [in Ukrainian].
6. Skliarenko, H. (2019). Monumentalni zhyvopys [Monumental painting]. *Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy*. Kyiv: Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. Retrieved from <https://esu.com.ua/article-69201> [in Ukrainian].
7. Skliarenko, H. (2022). Ukrainskyi stinopys 1960–1980-kh rokiv: evoliutsiia khudozhnoi movy [Ukrainian mural painting of the 1960s–1980s: evolution of artistic language]. *Suchasne mystetstvo*, 18, 175–188. [in Ukrainian].
8. Melnyk, A. M. (Eds.). (2006). *Ukrainskyi zhyvopys XX – XXI st.: albom* [Ukrainian painting of the 20th–21st centuries: album]. Kyiv: Artaniia Nova. [in Ukrainian].
9. Melnyk, A. M. (Eds.). (2006). *Ukrainskyi modernizm 1910-1930: albom* [Ukrainian Modernism 1910-1930: Album]. Khmelnytskyi: Halereia. [in Ukrainian].
10. Ursu, N. O., Hutsul, I. A. (2018). *Teoretychni osnovy kompozytsii* [Theoretical foundations of composition]. Kamianets-Podilskyi: Aksioma. [in Ukrainian].

Дата першого надходження рукопису до видання: 11.08.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 05.09.2025

Дата публікації: 07.11.2025